

Uczeń z autyzmem w szkole

JAK PROJEKTOWAĆ PRZESTRZEŃ
ROZWOJOWĄ MÓZGÓW NIENEUROTYPOWYCH

Spis treści

1. Dziecko z autyzmem – cechy diagnostyczne	5
2. Projektowanie przestrzeni rozwojowej dla dziecka z autyzmem – podstawowe zasady	12
3. Projektowanie przestrzeni rozwojowej dla dziecka z autyzmem z uwzględnieniem trudności w komunikowaniu się	14
4. Projektowanie przestrzeni rozwojowej dla dziecka z autyzmem z uwzględnieniem trudności dotyczących przyjmowania perspektywy	16
5. Projektowanie przestrzeni rozwojowej dla dziecka z autyzmem z uwzględnieniem zachowań nieakceptowalnych społecznie	20
Bibliografia	23

1. Dziecko z autyzmem – cechy diagnostyczne

Autyzm jest zaburzeniem rozwojowym opisywanym w kategoriach nieporadności społecznej, pozostawania we własnym świecie, braku empatii, trudności z wchodzeniem w interakcje społeczne. Osoby z autyzmem postrzegane są jako inne, niepasujące do ogólnie przyjętej miary, którą posługuje się większość ludzi. Janera Nenberg w książce „Neuro-różnorodność” dostrzega stygmatyzującą perspektywę postrzegania osób z autyzmem, dla których perspektywa neurotypowa jest również „nie taka”. Autorka podkreśla, że zakres doświadczania autyzmu jest szeroki i dlatego wymaga użycia słowa „spektrum” oraz wyjścia poza opis znajdujący się w międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-11, zgodnie z którą podczas diagnozy uwzględnia się następujące czynniki:

- Utrzymujące się deficyty w inicjowaniu i podtrzymywaniu komunikacji społecznej i wzajemnych interakcji społecznych, które wykraczają poza oczekiwany zakres typowego funkcjonowania, biorąc pod uwagę wiek i poziom rozwoju intelektualnego jednostki. Specyficzne objawy tych deficytów różnią się w zależności od wieku chronologicznego, zdolności werbalnych i intelektualnych oraz nasilenia zaburzeń. Manifestacje mogą obejmować następujące ograniczenia:
 - Zrozumienie, zainteresowanie lub nieodpowiednie reakcje na werbalne lub niewerbalne komunikaty społeczne innych osób.
 - Integracja języka mówionego z typowymi komplementarnymi wskazówkami niewerbalnymi, takimi jak kontakt wzrokowy, gesty, mimika i mowa ciała. Częstotliwość lub intensywność tych zachowań niewerbalnych może być również zmniejszona.
 - Rozumienie i używanie języka w kontekstach społecznych oraz umiejętność inicjowania i podtrzymywania wzajemnych konwersacji społecznych.
 - Świadomość społeczna, prowadząca do zachowań, które nie są odpowiednio modulowane w zależności od kontekstu społecznego.
 - Umiejętność wyobrażania sobie i reagowania na uczucia, stany emocjonalne i postawy innych.
 - Wzajemne dzielenie zainteresowań.
 - Umiejętność nawiązywania i utrzymywania typowych relacji rówieśniczych.
- Trwałe, ograniczone, powtarzalne i nieelastyczne wzorce zachowań, zainteresowań lub czynności, które są wyraźnie nietypowe lub nadmierne w stosunku do wieku danej osoby i kontekstu społeczno-kulturowego. Mogą to być:
 - Brak zdolności przystosowania się do nowych doświadczeń i okoliczności, z towarzyszącym cierpieniem, które może być wywołane przez drobne zmiany w znanym środowisku lub w odpowiedzi na nieprzewidziane zdarzenia.
 - Nieelastyczne trzymanie się określonych procedur; na przykład mogą to być czynniki geograficzne, takie jak podążanie znanymi trasami, lub mogą wymagać dokładnego czasu, takiego jak pory posiłków lub transport.
 - Nadmierne przestrzeganie zasad (np. podczas grania w gry).

- Nadmierne i uporczywe zrytualizowane wzorce zachowań (np. zajmowanie się ustawianiem w kolejce lub sortowaniem przedmiotów w określony sposób), które nie służą żadnemu zewnętrznemu celowi.
- Powtarzające się i stereotypowe ruchy motoryczne, takie jak ruchy całego ciała (np. kołysanie), nietypowy chód (np. chodzenie na palcach), nietypowe ruchy dłoni lub palców oraz przyjmowanie postawy ciała. Zachowania te są szczególnie powszechne we wczesnym dzieciństwie.
- Trwałe zaabsorbowanie jednym lub kilkoma specjalnymi zainteresowaniami, częściami przedmiotów lub określonymi typami bodźców lub niezwykle silne przywiązywanie do określonych przedmiotów.
- Trwająca całe życie nadmierna i uporczywa nadwrażliwość lub nadwrażliwość na bodźce zmysłowe lub niezwykle zainteresowanie bodźcem zmysłowym, które może obejmować rzeczywiste lub przewidywane dźwięki, światło, tekstury (zwłaszcza odzieży i żywności), zapachy i smaki, ciepło, zimno lub ból.
- Początek zaburzenia występuje w okresie rozwojowym, zwykle we wczesnym dzieciństwie, ale charakterystyczne objawy mogą ujawnić się w pełni dopiero później, kiedy wymagania społeczne przekraczają ograniczone możliwości.
- Objawy skutkują znacznym upośledzeniem funkcjonowania osobistego, rodzinnego, społecznego, edukacyjnego, zawodowego lub innych ważnych obszarów funkcjonowania. Niektóre osoby z zaburzeniami ze spektrum autyzmu są w stanie odpowiednio funkcjonować w wielu kontekstach dzięki wyjątkowemu wysiłkowi, tak że ich deficyty mogą nie być widoczne dla innych. W takich przypadkach nadal właściwe jest rozpoznanie zaburzeń ze spektrum autyzmu.

Osoby z zaburzeniami ze spektrum autyzmu mogą wykazywać ograniczenia zdolności intelektualnych. Jeśli występuje, należy przypisać osobne rozpoznanie Zaburzenia Rozwoju Intelektualnego, używając odpowiedniej kategorii do określenia ciężkości (tj. Łagodne, Umiarkowane, Ciężkie, Głębokie, Tymczasowe).

Zaburzenia ze spektrum autyzmu bez Zaburzeń Rozwoju Intelektualnego występują jeśli nie ma współwystępującej diagnozy Zaburzenia Rozwoju Intelektualnego.

Jeśli istnieje współwystępująca diagnoza Zaburzenia Rozwoju Intelektualnego, oprócz odpowiedniego kodu diagnostycznego dla współwystępującego Zaburzenia Rozwoju Intelektualnego należy zastosować następujący kwalifikator diagnozy Zaburzeń ze spektrum autyzmu:

Stopień upośledzenia funkcjonalnego języka, przy czym język funkcjonalny odnosi się do zdolności jednostki do używania języka do celów instrumentalnych, czyli np. do wyrażania własnych potrzeb. Ten kwalifikator ma na celu przede wszystkim odzwierciedlenie werbalnych i niewerbalnych deficytów językowych występujących u niektórych osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, a nie pragmatycznych deficytów językowych, które są podstawową cechą zaburzeń ze spektrum autyzmu.

Należy zastosować następujący kwalifikator, aby wskazać stopień funkcjonalnego upośledzenia języka (mówionego lub migowego) w stosunku do wieku danej osoby:

- z łagodnym upośledzeniem języka funkcjonalnego lub bez niego;
- z upośledzonym językiem funkcjonalnym (tj. niezdolnym do używania więcej niż pojedynczych słów lub prostych zwrotów);
- z całkowitym lub prawie całkowitym brakiem języka funkcjonalnego.
(<https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/437815624>)

Nenberg na poparcie tezy o konieczności postrzegania autyzmu szerzej niż tylko w kategoriach diagnostycznych podanych Klasyfikacji Chorób ICD-11, przywołuje zaproponowaną przez Samanthę Craft – osobę autystyczną, autorkę publikacji nt. autyzmu, listę symptomów autyzmu, sporządzoną w celu szerzenia świadomości, że autyzm jest żywą i dynamiczną grupą atrybutów oraz po to, by pokazać te cechy, które często mają dziewczyny/kobiety w spektrum, a które powszechnie są ignorowane jako cechy diagnostyczne dla autyzmu. Lista Samanthy Craft obejmuje:

- postrzeganie rzeczy na wielu poziomach, w tym własnych procesów myślowych,
- ciągłe analizowanie istnienia, sensu życia, wszystkiego,
- częste gubienie się we własnych myślach i „wylogowanie” (puste spojrzenie),
- trudności podczas mówienia nieprawdy,
- trudności ze zrozumieniem pewnych ludzkich zachowań, takich jak manipulacja, brak lojalności, zachowania odwetowe i zemsta,
- odczucie zamieszania i przytłoczenia,
- odczucie bycia w niewłaściwym miejscu i /lub bycia z innej planety,
- ucieczka myślami lub uciekanie w działania w celu przetwarzania obezwładniających emocji i doznań,
- ucieczka poprzez zafiksowanie na czymś, obsesje i nadmierne zainteresowanie pewnymi tematami: poprzez wyobraźnię, fantazjowanie, sny na jawie i procesy umysłowe, poprzez rytm słów,
- naśladowanie osób widzianych w telewizji lub filmach,
- ucieczka poprzez relacje (wyobrażone bądź rzeczywiste),
- chowanie się w innych pomieszczeniach podczas imprez,
- niemożność rozluźniania się lub odpoczynku w związku z natłokiem myśli,
- uczucie ogromnej ulgi, kiedy nigdzie nie trzeba iść, z nikim nie trzeba rozmawiać, nie trzeba odbierać telefonu ani wychodzić z domu, wraz z jednoczesnym poczuciem winy z powodu „hibernowania się” i nierobienia „tego, co wszyscy”,
- poczucie izolacji,
- obsesyjne myślenie o potencjale relacji z inną osobą, zwłaszcza w przypadku zauroczenia lub nowej znajomości,